

(Ово је проширен текст написа који је објављен у НИН-у, бр. 3062, 03.09.2009)

У Србији су се одавно одомаћиле социолошке и политичке анализе које се заснивају на идеји о две Србије. Друга Србија наводно говори о Првој као о маси разуларених примитиваца, назадних простака и знојавих сељака (ваљда и радника, нарочито ако су навијачи ФК Рада). За многе у Другој Србији, већи део српске историје од неких осам стотина година је митологија, а православље назадно. За неке у Другој Србији Патријарх Павле је био "ратни хушкач". Друга Србија је оштро секуларна и бескомпромисно захтева да се учини *све* што би убрзало евроатлантске интеграције. Сви до једног су ватрене демократе, мада су приједи код Престолонаследника прихватљиви ако долази и амерички амбасадор. Косово, "егзодус" Срба из Хрватске и Република Српска су неважни или, још горе, камење о врату којег се треба ратосиљати како би се удовољило "жељама" САД и несметано ушло у "Европу".

Већина у Првој Србији, кад уопште разматра Другу (јер је махом само псује), говори о њеним припадницима као о "страним плаћеницима" и мисли да, пошто су способни да то буду баш у овом историјском тренутку, онда мора да су изроди. И да "таквих нигде нема". Такође, Прва Србија више или мање артикулисано каже да су многи у Другој Србији живели сјајно у "бродовштину", са очевима и дедама "комуњарама". Не само су изроди, него су и непоштени превртљивци.

Другим речима, Србији је дата дијагноза тоталне поларизације, пуне анимозитета и вулгарности; ако се она не може ублажити, постоји опасност да подељеност неповратно уруши национално биће које свака функционална земља мора да има.

Међутим, постоји и Трећа Србија. Многи у њој су ванпартијски, високо образовани људи које политички живот у садашњици не интересује и који с неверицом посматрају како Друга Србија с јефтиним цинизмом критикује "оштрашћеност" Прве Србије. Ипак, већина Треће Србије је у дијаспори. Ту су људи који су отишли у иностранство током претходних 30-40 година, али не на начин на који су то учинили они којима је Броз шездесетих и седамдесетих "дозволио" да се "привремено" баве најтежим физичким пословима у Немачкој да би одатле кући слали девизе, преко потребне трулој социјалистичкој Југославији (каква фројдовска пројекција, да су баш титоисти наденули Краљевини Југославији епитет "трула"). Неки у Трећој Србији су одлично школована деца баш тих "гастарбајтера" (које Друга Србија махом презире јер је била на власти кад су ти људи одлазили у туђину, без основног знања језика, трбухом за крухом). Мада рођени у иностранству, многи се осећају као Срби. Неки у Трећој Србији су из најстаријих српских

породица, које су припадале средњој и чак високој класи од средине 19. века надаље.

У поређењу са многима у Другој Србији који су до јуче били "другови", а сад су, да се старински изразимо, грађани или господа буржуји, многи у Трећој Србији су права правцата српска – добронамерна! – аристократија. Ти су људи боље образовани од оних у Другој Србији, боље говоре стране језике, имају боље манире. Трећа Србија је далеко софистициранија и од Друге Србије, а камоли од Прве. Она изнутра савршено познаје Запад, па о њему има објективна, разумна сазнања и гледишта, што је све много другачије од одбоја које Прва Србија исконски осећа, као и од често патетично удворичког става Друге Србије, који махом потиче из веома површних представа које њени припадници имају о Западу, стварним "европским вредностима", демократским начелима и западном начину мишљења и рада.

Мало ко је у Трећој Србији икад био комуниста или јуловац. Мало ко је уважавао Милошевића, мада је став припадника Треће Србије према Милошевићу често много одмеренији него онај екстремно агресивни којим Друга Србија покушава да се додвори, на уштрб минималних интереса свог народа, а свесно (себично, саможиво?) игноришући чињеницу да је последњих двадесетак година 20. века обиловало заиста непредвидљивим компликацијама и западним ревизионистичким интервенцијама с којима се Милошевић неуко и осионо суочио. То Трећа Србија разуме објективније и боље. Између осталог, неупоредиво дубље познаје фундаменталну пристрасност западних (не само америчких) медија; познато јој је, на пример, како се претходно лагало о Вијетнаму, о разним колонијалним ратовима и пучевима, о западним урбаним борцима ("терористима") против сировог капитализма и расизма, као и у којој мери се и даље лаже о разлозима за експанзију НАТО-а и о ратовима у Ираку и Авганистану (без обзира на то која администрација је на кормилу, на пример, у САД) – а ти су *жељени* ратови *ad perpetuum*.

Иако многи у Трећој Србији нису религиозни, осећају дубоко поштовање за Српску православну цркву, а Патријарха Павла сматрају за свеца, као што то чини Прва Србија. Да је он био "ратни хушак" је домаћа идеја изнедрена у Другој Србији, не у некаквој америчкој амбасади. Сваки амбасадор САД је свестан да 85% Американаца верује у Бога и поуздано знам из прве руке да им нису симпатичне презриве опаске овог или оног блогисте и сорошевског списатељчића Друге Србије о православним свештеницима.

Припадници Треће Србије су подједнако толерантни према Гучи и Егзиту, или су пак нетолерантни према обе манифестације, опет подједнако: виде разулареност на оба

места и не сматрају дроге "европскијим" од шљивовице, нити брзу храну софистициранијом од прасетине – све то или воле или не воле, али знају да се све могуће манифестације дешавају и по западним земљама, а да нико никога не мрзи због тога. За разлику од Друге Србије, Трећа не налази "националистичку" длаку у јајету у "Књизи о Милутину" Данка Поповића: уместо да је ниподаштава, тронута је. Трећа Србија се обраћа Другој и каже: "Добро, овај Милутин у опанцима вас није дирнуо, али како реагујете на сјајно писање о српском селу и Богу Милована Данојлића?" (нпр. "Цео свет је Љиг", НИН, 27.8.2009).

О многом што је ружно и лоше у Србији, а за шта Друга Србија окривљава и понижава Прву, Трећа Србија има одмеренији, космополитски став. (Друга Србија, укључујући и неке од њених најугледнијих представника, често пати од неискреног или наивног мондијализма – од правила пристојног дискурса у јавном животу до правог значења демократских и правних норми.) Просто је невероватно како Друга Србија неће да зна да наизглед обични људи у западним земљама, а не само у "дивљој" Србији, вичу самоубицама "Скочи већ једном!" Друга Србија окреће главу кад треба да прочита или чује о хрватским фудбалским навијачима или, баш скоро, о дивљем сукобу лондонских навијача Милвола и Вест Хема. На згражавање Прве и презир Треће Србије, Друга Србија је такође с главом у песку по питању хрватског усташког певача Томпсона. За разлику од Друге Србије, Трећа Србија сматра да није било вољног егзодуса Срба из Хрватске, већ *бруталног прогона*. И, за разлику од Друге Србије, Трећа Србија чврсто држи у свом историјском сећању покољ Срба у НДХ и Геншерово бескрупулозно занемаривање тог покоља као најутицајнијег фактора у одвајању Срба од нове Хрватске, створене унилатералном сецесијом и без давања икаквих гаранција српском становништву. Чак и кад размишља о таквим стварима, Другој Србији је важнији "улазак у Европу" од истине и историјски одговорног понашања.

У поређењу са Другом Србијом, они у Трећој инсистирају на *симетрији* у разним политичким и културолошким односима, као и на критици западног лицемерја. Кад сте чули да је неко из Друге Србије поменуо мучења у Гвантанаму и тајним америчким (ЦИА) затворима у Европи, или стравичне услове у америчким *домаћим*

затворима? (О чему, као психолог који се бави психологијом одлучивања у правним системима, могу да посведочим.) Кад је Друга Србија потегла питање неистражених и некажњених убистава и нестајања најмање пет новинара српске националности на Косову?

Нема сумње да су образовани Срби у дијаспори далеко више патриотски расположени него они у Другој Србији. То није зато што не знају чињенице, него, напротив, зато што их знају. Тај патриотизам није носталгија него нешто нормално, што би можда била

новост за многе чланове НВО-а у Србији, али се подразумева у свакој западној земљи. Друга Србија није свесна у којој мери је локални еквивалент осећања "Воли Америку или одлази!" уврежен у свест огромне већине људи западних земаља.

Све у свему, идеја о две Србије крајње поједностављује чињенице. Оправдано се социолошки може говорити о неких шест-седам Србија. Али ова, коју сам назвао Трећом Србијом, нарочито пада у очи својим одсуством из свести и писања домаћих аналитичара. Међутим, та Трећа Србија може да буде конструктиван фактор у нашој деликатној националној подели и политичком манипулисању њоме. Многи из Треће Србије у дијаспори желели би да се активно укључе у живот земље. Неки, малобројни, већ су у томе успели, мада многе, често необично успешне у свету, обесхрабрује дегутантна завидљивост локалних медиокритета у разним областима – од министарстава до универзитета и културно-уметничких установа. Колико знам, то се много ређе дешава у државама у "окружењу" – Црној Гори, Хрватској, Словенији, а да не говоримо, на пример, о балтичким републикама. Да ли је узрок томе менталитет Прве Србије или похлепност Друге?

Аутор је редовни професор (Емеритус) психологије Калифорнијског универзитета у Сан Дијегу и Београдског универзитета